

גם חלום הוא עבודה

על עבודותיה של נלי אגסי, 2004

כאשר קיבלתי לידי את חומרי העבודה של נלי אגסי בטרם כתיבת מאמר זה, הם הגיעו ארוזים בשתי קופסאות שונות. האחת, לבנבנה, קטנה יחסית, מעוטרת בסרט סאטן ורוד המוצמד לקופסה באמצעות מדבקת זהב ועליה המילים *for you*. השנייה, גדולה יותר, חומה, וארכיבאית משהו באופיה. תוכן הקופסאות היה מגוון וכלל עבודות נייר, רקמה ובד, רישומים, צמידים, אובייקטים קטנים, פנקסי רישום, מחברות עבודה מסוגים שונים, קיפולי נייר זערוריים ועוד ועוד. מבחר מייצג מתוך חומרי העבודה של אגסי, הנאמן עד מאוד לרוח עבודתה, אך בפירוש אינו מקיף את כולה. מטבע הדברים, חומרים אחרים מתוך היקף יצירתה, כמו תצלומי סטילס, עבודות וידאו, מיצבי הפיסול הרך או המיצגים השונים אשר ערכה, לא יכלו להכלל בתכולת הקופסאות אשר תיארתי להלן.

אני מתעכבת ומספרת אודות קופסאות אלו, לאו דווקא משום חשיבותן כשלעצמן, אלא משום הממד העקרוני הכרוך בשאלת הפרזנטציה בעבודותיה של אגסי, ואשר בא לידי ביטוי מובהק באמצעותן.

עבודותיה של אגסי הן עבודות בעלות נימה קונספטואלית אשר לובשות צורה רגשית, ומתווכות עצמן אל הצופה באופן שהוא חד, תובעני ומעודן בה בשעה. אחד המאפיינים הבסיסיים של עבודותיה השונות הוא שהן פונות אל הצופה באופן ישיר ובלתי אמצעי, ומציעות עצמן באופן כה אינטימי, אישי וכובש, עד כי כמעט ולא ניתן לסרב להצעתן. ולכן, אף כי צמד המילים על מדבקת הזהב, לצורך העניין, לא הופנו באופן ספציפי אלי, אלא פשוט היו שם, על הקופסא, עוד בטרם התוודעה זו אל תכולתה החדשה, הרי שהן מהוות דוגמא ליכולתה המופלאה של אגסי להמיר ולהפעיל אובייקטים, חללים או מצבים, ובתוך כך להפכם יחודיים לה. תהליך טרנספורמציה זה מתרחש באופנים שונים במסגרת עבודתה, למשל, כשהיא עושה שימוש בפנייה ישירה אל הצופה, כמו במשפט *can you take me with you*, או כשהיא חושפת טפח מתוך פנימיותה, כמו בכתיבת המשפט *washing myself with my dreams*, ואף כאשר היא ממירה חללים ציבוריים או חלקים בלתי קונבנציונאליים מתוך חללי התצוגה המוכרים, הופכת אותם אישיים לה, יעודיים לפעולתה וחד פעמיים מבחינת ממד החוויה.

במסגרת עבודות המיצב והמיצג שלה, יוצרת אגסי על פי רוב סביבה פיסולית רכה, המעצימה ומרחיבה את נוכחותה בחלל, תוך שהיא מאתגרת את שאלת היחסים בינה ובין המרחב הציבורי בו היא פועלת ומציגה. בעבודות אלו, כמו גם בעבודות הנייר, הרקמה והבד, היא פורטת לקווים,

לחוטים ולרפרופים נוקבים את נימי הנימים של תודעתה ושל נפשה באופן שאינו נאראטיבי מחד, אך גם אינו מופשט לחלוטין, מאידך.

אל הטקטיקה המלווה את המתח בין עבודות הנייר, הרקמה והבד הקטנות יחסית, לבין ההצבות הגדולות והמורכבות יותר בחלל, התייחסתי כבר במאמר שהופיע בקטלוג התערוכה *ארמון הדמעות* (2002) (*). בהתייחסות ספציפית יותר לעבודות הנייר של אגסי, מעניין לציין כי אף אם התכנים העולים מתוך העבודות אינם תמיד פשוטים, הקו הרישומי האופייני להן אינו מסוכסך, רוטט או מקוטע, כדרכם הטיפוסית של רישומים ספונטניים מהירים, או כדמות הקו הרישומי שלאורך השנים זוהה עם סערת נפש או זרם תודעה חופשי. תחת זאת זהו קו רישומי ישיר, יציב, בוטח, החלטי; קו המוביל עצמו הלאה מתוך מצב של ידיעה והכרעה, ולא מתוך מצב ביניים של חיפוש או תהייה; קו המעיד על תודעה ברורה, צלולה, קרה, כזו הנוגעת אמנם בתהומות הנשייה, בפחדים, תשוקות או באימה, אולם עושה כן מתוך ערות וקשב, פיכחון והשלמה.

שני אלמנטים מרכזיים החוזרים ומופיעים בעבודתה המסועפת של אגסי לאורך השנים, הם דימוי השמלה על מופעיו השונים, מחד, והטיפול החוזר ונשנה באיזור בית החזה, מאידך. דימוי השמלה של אגסי הנו דימוי פרטי, כמוהו כעין דיוקן עצמי, אולם אין ספק כי זהו גם דימוי סימבולי, על מקומי ועל זמני. דימוי כללי של נשיות, דימוי העשוי להעיד על כוליות. דימוי או מוטיב השמלה טופל לאורך השנים על ידי מספר לא קטן של אמניות ותחת הקשרים שונים, ומספיק להזכיר את עבודתן של אמניות כמו רבקה הורן, קיקי סמית', יאנה סטרבק, קין יופן, שיהרו שיוטה, בכדי להצביע על היקף העיסוק בדימוי זה, היקף החוצה תרבויות, תקופות וזרמים באמנות.

בעבודתה של אגסי מאפייני השמלה הנם סיסטמטיים ומקודדים, ומזוהים באמצעות מידות גוף קטנות ממדים ושוליים ארוכים או רחבים או נפרשים. לעיתים, מופיעות כפות רגליים או זרועות, לעיתים מסומנת תנועה, אולם הציר המרכזי הנו בדרך כלל הכסות עצמה. יחס זה בין חלק עליון שהוא צנום, דחוק, חנוק, לבין חלק תחתון מורחב, המחובר לקרקע, למבנה או לסביבה, מעיד על כסות תפקודית הקושרת בין הגוף או פוטנציאל הגוף שבתוכה לבין הקשר הפעולה המכונן אותה.

השמלה של אגסי הנה הרחבה של גוף, העצמה של הישות המכונסת בתוכה. זהו עור שני, קליפה, מהות סוככת, מגינה, אך כזו המתכלה ומגיעה לרגע בו נדרשת השלה והחלפה. ואכן, הצבות החלל הפיסוליות של אגסי נפתחות על פי רוב בסיטואציה של מיצג, סיטואציה בה הגוף ממלא את נפח השמלה, פועל דרכה, אך בסופו של תהליך משיל עורו, נחלץ ממנה, תוך שהוא מותיר אותה ללא תכולה, מרוקנת, חשופה. קליפה ריקה (התייחסות מוקדמת לעניין שכבתיות השמלות/עורות ניתן לראות כבר בעבודת הנייר *שמלה על שמלה*, 1999).

בד בבד ולאורך השנים, חוזרות עבודותיה של אגסי ונוגעות באופנים שונים, כמו נוברות, אינן מרפות, באיזור בית החזה. ניתן לזהות את אחת הדוגמאות המוקדמות לעיסוק זה כבר בעבודה ללא כותרת, 1999, בה תפרה מאות חוטי שיער לאיזור בית החזה של חולצת בד עדינה, או מעט מאוחר יותר בעבודות הוידאו *Burnt*, 2000 או *Sand it Better*, 2002, כמו גם בעשרות עבודות נייר שנעשו בין השנים 2004 – 1998 בהן טופל איזור בית החזה באמצעות דקירה, גריעה, תפירה, רקמה וכדומה.

חזרתה העיקשת של אגסי על הטיפול באיזור בית החזה הנה מעניינת שכן היא פולשנית, אגרסיבית ואובססיבית מחד, תרפויטית ומזככת, מאידך. ניתן לומר כי איזור בית החזה בעבודותיה של אגסי הפך עם השנים לטריטוריה מוכרת, כמו ביתית, אשר דווקא במסגרתה מבקשת האמנית לפעול ולהעמיק. כעין אתר ארכיאולוגי פרטי המזוהה ומסומן מבעוד מועד, אולם עשוי להמצא בתהליך חיפוש, חפירה ועבודה לאורך תקופה ארוכה.

על פי התפישה הרווחת במערב, איזור בית החזה הוא איזור הרגשות. איזור בו מצטברות תחושות של שמחה ושל עצב, של דאגה, של הקלה או של כאב. בהקשר זה ניתן לחשוב על עבודתה של אגסי ככזו המנסה לפרק מטענים רגשיים, משל היו חומרי נפץ רגישים, להקיא לשחרר ולגלם אותם באמצעות מטאפורות יצוגיות מרומזות או ריטואלים רפטיביים ממשיים. על פי הפילוסופיה ההודית, לעומת זאת, איזור בית החזה הוא מקום התודעה הגבוהה, מקום המאפשר פיתוח והפעלה של מה שמכונה היגיון רגשי, היגיון השונה באופן מהותי מן ההגיון הלוגי המערבי. תפישה זו נקשרת לתודעת העבודה של אגסי באופן מעניין ביותר, שכן עבודותיה של אגסי תובעות ומייצרות, לאורך השנים, מקום בו מתמוססת ההפרדה הקטגורית הקונבנציונאלית בין מהלכי חשיבה לוגיים להלכי רוח רגשיים, בין כוונה למקרה, בין אמנות לחיים, בין עבודה במובן של תהליך יצירה לעבודה במובן של יצירת האמנות עצמה. עבודותיה של אגסי מייצרות מקום מובהק בו האינטליגנציה מעורבת ברגש, העשייה במחשבה, השינה ביצירה. מקום בו גם חלום הוא עבודה.

(*) התערוכה *ארמון הדמעות* הוצגה במשכן לאמנות, עין חרוד, 2002. הקטלוג התייחס למכלול עבודתה של אגסי בין השנים 2002 – 1998.